

Jak citovat tuto recenzi / How to Cite this Book Review

SMOLÍK, Josef. 20.2.2012. Nacionální socialismus. KOOP, Volker. Obrana a strategie Defence & Strategy 1/2012, strana 81-82, 15.6.2012.

KOOP, Volker. Nacionální socialismus. Praha: Grada Publishing, 2012. 96 s. ISBN 978-80-247-3909-0.

Josef Smolík

Nacionální socialismus byl za posledních 80 let popisován a analyzován mnoha autory z řad historiků, novinářů, psychologů, psychiatrů, sociologů či politologů. Jedním z nejréspektovanějších německých autorů, který se problematice nacionálního socialismu dlouhodobě věnuje, je bezpochyby i Volker Koop (*1945), jehož knihu s názvem Nacionální socialismus (v německém originálu Nationalsozialismus. Wissen, was stimmt) připravilo pro českou odbornou i laickou čtenářskou obec nakladatelství Grada Publishing.

Volker Koop je historik a novinář, který nacionální socialismus a jeho jednotlivé aspekty zpracovává komplexně a poměrně systematicky, což dokazuje i více než 25 knih, které již vydal. Koop je mj. nositelem italsko-německé kulturní ceny „Capo Circeo“, která mu byla udělena za jeho knihu o lidovém povstání v NDR v roce 1953.

Volker Koop se na přibližně 80 stranách textu pokouší popsat základní rysy, kořeny a strategie německého nacionálního socialismu a vyvrátit některé mýty, které o období let 1918/1933–1945 kolují.

Již v samotném úvodu je popsán vztah nastupujícího nacionálněsocialistického režimu a jeho odpůrců, což Koop dokládá faktem, že již před rokem 1933 se více než tři miliony osob nacházelo ve vězeních a koncentračních táborech. Opozice byla nejednotná, přičemž její systematická likvidace byla přehlížena jak zahraničím, tak i domácími aktéry (například církvemi).

Text následně vyvrací i mýtus, že NSDAP byla jedinou antisemitskou organizací, resp. jedinou takto orientovanou politickou stranou. Koop upozorňuje na kořeny nacionálního socialismu v 80. letech 19. století, neboť již za Otto von Bismarcka existovala tzv. „antisemitská petice“ žádající zvláštní daň pro Židy a jejich vyloučení z veřejného života. Ke kořenům nacionálního socialismu je řazena i Společnost Thule (Thule-Gesellschaft) a jednotlivé politické strany vznikající v průběhu 20. let 20. století.

Následně se Koop věnuje otázce, zda byl Hitler předurčen k politické kariéře či nikoliv. Po krátkém uvedení několika (obecně známých) životopisných údajů je konstatováno, že se u Hitlera „nedá mluvit o cílevědomosti“ (s. 13). I proto se autor v knize zaměřuje rovněž na okolnosti a podstatné vlivy vztahující se jak k osobě Hitlera, tak i k NSDAP a celkově k politické situaci Německa ve 20. letech 20. století. Za hlavní katalyzátory vývoje v německé společnosti jsou považovány tyto faktory: nárůst nacionalistických vášní a tendencí, neuspokojivá politická situace, pocity frustrace po přijetí Versailleské mírové smlouvy, růst nezaměstnanosti a hyperinflace. Dalším výrazným prvkem bylo i násilí mezi příznivci jednotlivých politických proudů (především pak mezi příznivci nacionálního socialismu a komunismu).

Z hlediska samotného vývoje NSDAP Koop tvrdí, že se tato politická strana stala „semknutou kádrovou stranou“, což mělo vliv mj. na disciplínu a vnitřní soudržnost. V důsledku toho si strana na konci 20. let 20. století připisovala první volební zisky. Zajímavý je i Koopův postřeh, že „v roce 1935 byl členem NSDAP každý třetí učitel, leč pouze každý dvacátý dělník“ (s. 20).

Další kapitola si všímá nástupu NSDAP k moci a diskutuje o průběhu voleb v březnu 1933, následném předání moci Adolfu Hitlerovi a zákazu či rozpuštění ostatních politických stran (např. SPD, DVP).

Následující dvě kapitoly si všímají ekonomického pozadí nacistického režimu, včetně vztahu s německými hospodářskými (především průmyslovými) kruhy. Dalším tématem je i složení jednotek SS, jejich vývoj, úkoly a sociální struktura. Koop uvádí i čísla, která ukazují, že „v roce 1938 tvořila šlechta 18,7 % obergruppenführerů, téměř 10 % gruppenführerů, přibližně 9 % oberführerů a 8,4 % standartenführerů“ (s. 34). K dalším uchazečům o vstup do SS patřili i lidé z hospodářských a armádních kruhů.

I proto nepřekvapí, že došlo k jistému podezřívání ze strany ozbrojených sil vůči rodící se „stranické armádě“ NSDAP.

V další pasáži knihy se Volker Koop dotýká i vztahu Adolfa Hitlera a představitelů armády, které si mimo jiné chtěl na svoji stranu získat i v symbolické rovině a vytvořením nových insignií pro generalitu, jež „byla nadšena maršálskými holemi, které byly vyhotoveny podle Hitlerových návrhů ve zlatě, stříbře a platině“ (s. 45).

Koop také boří mýtus, že ženy byly vnímány pouze jako matky, které se měly primárně věnovat rodině. Uvádí, že tato představa se měnila především v průběhu válečných let, kdy Adolf Hitler „v roce 1934 prohlásil, že nechce vidět německou ženu u běžícího pásu“ (s. 54), aby o pár let později vznikaly takové organizace jako Říšská pracovní služba – ženská mládež, což vyústilo i v angažovanost žen na frontě, případně v řadách protiletectvé obrany či jako pomocnic SS. Koop také popisuje obecně známý projekt Lebensborn a upřesňuje jeho fungování.

Dalším vyvráceným mýtem je i boj nacionálního socialismu proti nezaměstnanosti. Přestože nezaměstnanost skutečně klesla (v roce 1933 bylo více než 4 miliony obyvatel bez zaměstnání), již v roce 1941 bylo konstatováno, že se o to zasadil především fakt, že povahu německého hospodářství od roku 1935 určovala především zbrojní výroba.

Podstatná část knihy zachycuje i vztah nacistického Německa k tzv. konečnému řešení (tj. řešení židovské otázky), úvahy o vysídlení Židů na Madagaskar, konfiskace jejich majetku a politiku eutanazie.

Poslední kapitola se věnuje vojenské oblasti. Tato část knihy představuje expanzivní politiku nacistického Německa na základě představ a strategií Adolfa Hitlera, ale i výstavbu, vývoj a testování ozbrojených sil (letadel, děl i ponorek), vystoupení Německa ze Společnosti národů, ale i ve vztahu k Sovětskému svazu. Následně jsou popsány jednotlivé teritoriální nároky Německa, významné bitvy (především bitva u Stalingradu 2. února 1943) a strategie válečného konfliktu (například sebevražední letci „rammjäger“ či organizace Werwolf), který na dalších několik desítek let ovlivnil vývoj v Evropě.

V závěru knihy Koop bilancuje i následnou denacifikaci a norimberský vojenský tribunál. Závěrečný seznam zkratk a důležitých událostí popisovaného období přispívá k ucelenosti vydaného textu. Rozsahem stručný spisek nabízí pouze základní představení tématu. Přesto lze konstatovat, že Volker Koop na poměrně malém prostoru představuje hlavní milníky, ideologické kořeny, strategie i důsledky nacistického režimu.

Knihu je vhodné doporučit – s ohledem na množství rozsáhlejších a komplexnějších studií na toto téma – především začínajícím badatelům v oblasti politologie, mezinárodních vztahů a bezpečnostních studií. Kniha samotná by však mohla posloužit i jako přehledový text pro středoškolské učitele a studenty.